

Tarkastuslautakunnan selvitys litin kunnanvaltuustolle

litin kunnan talouden kantokyvyn varmistaminen isojen investointiprojektien ja erityisesti yhteiskouluhankkeen yhteydessä

Tarkastuslautakunta on perehtynyt suurien rakennusinvestointien päätöksentekoon litissä. Olemme käyneet läpi kaikki kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen kokouspöytäkirjat marraskuusta 2022 asti ja haastatelleet prosessissa mukana olleita viranhaltijoita. Haluamme tuoda julki huolestamme siitä, että kunnan talouden kantokykyyn pitkällä aikavälillä ei olla kiinnitetty riittävästi huomiota silloin, kun on tehty päätöksiä mittavista kiinteistöinvestoinneista. Siksi olemme kokouksessamme 12.11.2025 päättäneet tehdä asiasta selvityksen kunnanvaltuustolle (pöytäkirjan asia nro 42).

Kunnanhallitus toi marraskuussa 2022 kunnanvaltuustoon litin kunnan tilaratkaisut selvityksen. Kyseessä oli selvitys, jossa tarkasteltiin kaikki litin kunnan kiinteistöt ja niihin kohdistuvat tarpeet. litin kunnan tilaratkaisut selvityksessä ehdotettiin investointiohjelmaa vuosille 2023–2031 ja se sisälsi arviolta 32 miljoonan euron investointikustannukset. Selvityksessä esitettyjä ratkaisuja perusteltiin kunnan kiinteistömassan pienenemisellä ja tilaohjelman tiivistymisen kautta tulevana säästöinä, mutta investoinnin takaisinmaksuaikoja ei tarkasteltu tai litin kunnan taloudellisia mahdollisuuksia toteuttaa kyseinen 32 miljoonan euron investointiohjelma 10 vuodessa.

Kunnanvaltuusto päätti 15.11.2022 kokouksessaan seuraavaa: “Kunnanvaltuusto hyväksyy litin kunnan tilaratkaisut selvityksen ja sen liitteenä olevan 10 vuoden investointiohjelmaehdotuksen kunnan tilojen käyttöä ja omistusta ohjaavana strategisena asiakirjana”. Tämän päätöksen jälkeen ei enempää kunnanhallitus kuin kunnanvaltuustokaan ole palannut tekemään investointipäätöksiä tai tarkastelemaan niiden vaikutuksia kunnan talouteen. Virkamiesjohto ja kunnanhallitus tulkitsivat, että kaikki selvityksessä olleet investoinnit olivat tulleet hyväksytyiksi kunnanvaltuustossa tilaratkaisut selvityksen hyväksymisellä marraskuussa 2022, vaikka pöytäkirjan kirjaus ei sitä selkeästi ilmaisekaan ja jättää mahdollisuuden toisenlaiseenkin tulkintaan.

Kullekin hankkeelle (kuten kirjasto ja kunnantalo) on laadittu projektin alussa kustannusarvio, mutta yhdenkään jo toteutetun hankkeen osalta ei ole tehty laskelmia siitä, miten lainanotto, korkomenot ja poistot vaikuttavat kunnan talouteen.

Mitä tulee koulukeskushankkeeseen ja sen kustannuksiin, niin kunnanvaltuusto (KV kokous 25.3.2025) päätti periaatepäätöksenä linjata koulukeskushankkeen jatkovalmistelua siten, että uusi koulu rakennetaan uudisrakennuksena VE2-vaihtoehdon pohjalta. Tässä vaiheessa rakentamiskustannuksiksi arvioitiin koulurakennuksen osalta 14 M€ ja infrakustannuksiksi 0,5 M€. Hankesuunnitelma on nyt valmistunut ja kunnanhallitus hyväksyi (KH kokous 10.11.2025) litin yhteiskoulun

6.11.2025 päivätyn hankesuunnitelman liitteineen. Hankesuunnitelmassa laadittiin yhteiskoululle Ravilinnan etumaastoon kokonaishankebudjetti, jonka mukaan koulun rakentamiseen ja aluerakentamiseen liittyvät kustannukset ovat yhteensä noin 16–17 M€ ja muu koulun irtaimisto ja laitehankinnat yhteensä noin 0,8–1 M€. Kustannustaso on siis 2,3–3,5 M€ korkeampi kuin mitä periaatepäätöstä tehtäessä oli kerrottu. Tämä 15–25 % kustannusnousu on merkittävä, varsinkin kun huomioidaan se, että kaikkia hankkeeseen liittyviä kustannuksia ja taloudellisia riskejä ei ole otettu mukaan kustannusarvioon.

Hankesuunnitelman mukaan ”laskelmassa on myös varauduttu laajaan massanvaihtoon maankaivuutyössä ja perustamisessa eli huomioitu ns. kalleimman ja pahimman mukaan” ja ”varauksen osuus laskelmasta on noin 800 000 euroa”. Tämä kustannus kattanee sellaiset massanvaihdot, jotka liittyvät rakennuksen paaluttamiseen. Nyt on kuitenkin selvinnyt, että kyseisellä kohdalla on sijainnut vanha sorakuoppa, minkä pohjalle on voinut imeytyä haitallisia aineita kuten öljyä ja jäädä kaatopaikkajätteitä. Sorakuopan täyttömaankaan suhteen ei voida olla varmoja, etteikö sekin sisältäisi pilaantunutta maa-ainesta.

Jotta koulun käyttäjien terveys voidaan varmistaa, litin kunta ei voi ottaa riskiä ja rakentaa koulua ilman että sekä täytön yhteydessä ajettu ja sorakuopan pohjalla oleva mahdollisesti pilaantunut maa-aines vaihdetaan. Varovaisenkin arvion mukaan maa-ainesta tulee vaihtaa noin 1 ha alueelta vähintään 10 metrin syvyyteen. Jos oletetaan, että kyseisestä maa-aineksesta 1/3 osa (150 000 tn) on pilaantunutta maa-ainesta, niin se tulee kuljettaa Riihimäelle ja käsitellä ongelmajätteenä. Näillä oletuksilla puhutaan vähintään noin 2 M€ kustannuksesta, mutta mikäli maa-ainesta täytyy vaihtaa tai puhdistaa enemmän, voivat kustannukset nousta yli 5 M€. Tästä kuluerästä ei mainita mitään hankesuunnitelmassa eikä kaavaluonnoksen asiakirjoissa.

Ravilinnan alueen liikenneturvallisuus on nostettu esiin niin opettajien kuin kuntalaistenkin palautteessa. Koska kyseisessä hankesuunnitelmassa ja kaavaluonnoksessa esitetään Veteraanitie sulkemista ja alueen liikenteen ohjaamista Otsontien kautta, tulee Otsontien ja VT12 liittymän liikenneturvallisuutta parantaa. Tämä vaatii todennäköisesti uuden kiertoliittymän rakentamista. Kiertoliittymän rakentaminen maksaa tyypillisesti noin 0,3-0,5 M€, ja merkittävästi enemmän, jopa 1 M€, jos siihen sisältyy alikulkuja jalankululle ja pyöräilylle.

Kolmas merkittävä kustannusriski on yleinen rakennuskustannusten kallistuminen. Euroopassa on ennustettu noin 3 % vuotuista nousua rakennuskustannuksille ja Ukrainan sodan mahdollinen päättymisen voi nostaa tiettyjen rakennusmateriaalien, kuten teräksen, sementin ja puutavaran hintoja merkittävästi. Siksi on mahdollista, että projektin aikana rakennuskustannukset voivat nousta jopa 10 %, joka merkitsisi tässä hankkeessa 1,5 M€ kustannusten nousua.

Edellisten lisäksi hankesuunnitelmassa on oletettu, että koulu tehdään paikalla rakentaen, mutta huputuksen kustannuksia ei ole sisällytetty kustannusarvioon.

Yhteenvetona voidaan todeta, että alkuperäinen 14,5 M€ kustannusarvio hankkeesta päätettäessä on jo hankesuunnitteluvaiheessa kasvanut 2,3–3,5 M€ ja edellä mainitut kuluerät ja riskit voivat tuoda hankkeeseen vielä 4–8 M€ lisäkustannukset. Tällöin puhumme kustannustasosta, joka olisi jopa 21–26 M€ ja 45–80 % kalliimpi kuin alkuperäinen kustannusarvio periaatepäätöstä tehtäessä keväällä 2025.

Kunnanhallituksessa ehdotettiin ja äänestettiin (KH kokous 10.11.2025) uuden kustannusvertailun tekemisestä, mutta äänin 7–2 ehdotus vertailevasta kustannus selvityksestä rakennuspaikkojen Kunnantalon tontti ja Ravilinnan etumaasto välillä hylättiin.

Koska kustannustaso Ravilinnan etumaastossa on noussut oletettua korkeammaksi, tulisikin tarkastella uudelleen vaihtoehtoa, missä osittain peruskorjattaisiin, osittain purettaisiin ja täydennysrakennettaisiin nykyinen yhteiskoulun ja/tai lukion rakennus. Vaikka litin kunnan tekninen johtaja onkin antanut lausunnon, jonka mukaan peruskorjaus tulee lähes yhtä kalliiksi kuin uuden rakentaminen, ei asiasta ole esitetty tarkempia laskelmia ja nyt uudisrakennuksen kustannustason merkittävästi kasvettua kyseinen vaihtoehto voikin olla uudisrakentamista selvästi edullisempi.

Onko sitten litin kunnalla varaa rakentaa ja ottaa taseeseensa koulurakennus, joka maksaa jopa yli 20 M€. Tähän asiaan on jo puututtu tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessaan 2023. Kunnanhallituksen vastaus (KH kokous 2.9.2024) ei antanut vastausta kysymykseen "Riittääkö rahat?", vaan esitteli ainoastaan kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisen yleisiä periaatteita.

Asiaan palattiin uudestaan 23.9.2025 jätetyssä valtuustoaloitteessa: "Yhteiskouluhankkeen varsinaisen suunnittelun aloittamisen lykkääminen kaavoitus päätöksen ja lisäselvitysten ajaksi." Aloitteessa tuotiin julki huoli siitä, että yhteiskouluprojektin suunnittelua aiotaan jatkaa, eikä kunnanvaltuustolle olla esittelemässä kyseisen hankesuunnitelman pohjalta laadittua kokonaiskustannusarviota eikä sen vaikutuksia kunnan talouteen pitkällä aikavälillä. Kunnanhallituksen (KH kokous 10.11.2025) vastaus valtuustoaloitteeseen kertoo kustannusarvion laadinnasta projektin aikana ja katsoo asian loppuun käsitellyksi, mutta ei vastaa kysymykseen siitä, miten kyseinen investointi vaikuttaa litin kunnan taseeseen seuraavan 10 vuoden aikana.

Koska yhteiskouluinvestoinnin vaikutusta litin kunnan taseeseen ei ole vuoden 2022 tilaratkaisut selvityksen yhteydessä tai sen jälkeen esitelty kunnanhallituksessa eikä kunnanvaltuustossa, joutuu tarkastuslautakunta tarkastelemaan asiaa ottamalla lähtökohdaksi litin kunnan talousarvion vuodelle 2026, missä toimintakate on -18,7 M€, verotulot 16,0 M€, valtionavustukset 4,1 M€ ja rahoitustuotot ja -kulut ovat 0,3 M€. Poistot ovat 1.9 M€ ja tulos poistojen jälkeen on 0,2 M€ tappiolla.

Lisäksi arviossa on käytetty valtuustoseminaarissa syksyllä 2025 esitettyä kunnan talouden painelaskelmaa, missä toimintakatteen oletettiin painuvan vuoteen 2030 mennessä -22,4 M€. Verotulojen oletettiin kasvavan 17,4 M€ nykyisillä veroprosenteilla, josta kunnallisveron osuus oli 12,4 M€. Valtion osuuksien oletettiin kasvavan 4,8 M€, mutta Suomen hallituksen nyt kaatuneessa esityksessä litin valtionosuus olisi pienentynyt 0,5–1 M€, mitä ei ollut otettu huomioon. Rahoitustuottojen ja -kulujen oletettiin laskevat -0,5 M€ tasolle. Poistojen oli laskettu olevan vuonna 2030 noin 3,2 M€.

Oletetaan kuitenkin, että litin kunta pystyy pitämään kustannusten nousun kurissa ja vuonna 2030 toimintakate saadaan pidettyä -21 M€. Tavoite on tiukka, koska pelkät TES:n mukaiset palkankorotukset kasvattavat menoja vuoteen 2030 mennessä merkittävästi. Koska valtionosuuksiin todennäköisesti tullaan puuttumaan seuraavalla hallituskaudella, on realistista olettaa, että valtionosuus tulee olemaan pienempi kuin 4,8 M€. Rahoitustuotot ja -kulut riippuvat siitä kuinka kalliiksi kunnan investoinnit lopulta muodostuvat, mutta luku tulee olemaan suurempi kuin -0,5 M€. Näillä oletuksilla litin kunnan vuoden 2030 tuloslaskelma voisi näyttää esimerkiksi tältä:

• Toimintakate	-21 000 000
• Verotulot	17 400 000
• Valtionosuus	4 200 000
• Rahoitustuotot ja -kulut	-600 000
• Vuosikate	0

Kuntatalouden yli- tai alijäämäisyyttä tarkastellaan kuitenkin poistojen, arvonalennusten sekä satunnaisten tulojen ja menojen jälkeen. Poistojen osalta voitaneen olettaa, että esimerkiksi infrainvestoinnit tulevat kasvattamaan poistoja jatkossa ilman yhteiskouluinvestointiakin ja täten vuoden 2030 muiden poistojen arvoksi voitaneen olettaa ainakin nykyinen 2 M€ taso, todennäköisesti kuitenkin huomattavasti korkeampi kuten painelaskelmastakin selviää. Kouluinvestointi poistetaan pääosin 40 vuoden tasapoistoina, joten 10 M€ investointi tarkoittaisi joka vuosi 0,25 M€ poistoja ja 20 M€ investointi 0,5 M€ poistoja.

Koska litin kunnalla on taseessa ylijäämää vuoden 2025 lopussa noin 13,7 M€, sillä pystytään kompensoimaan esimerkiksi 2,5 M€ poistoja 5 vuotta eteenpäin. Mutta vuodesta 2032 eteenpäin vuoteen 2068 asti, pelkästään kouluinvestointi tarkoittaa 0,25–0,65 M€ vuotuisia kululeikkauksia kunnan toimintakuluista, kuten opetuksesta ja varhaiskasvatuksesta, jotka ovat 70 % litin kunnan toimintakatteesta tai veron korotuksia. Koska kunnalla on myös muita investointitarpeita, jotka aiheuttavat poistamatonta menojäännöstä, tulisi toimintakuluista pystyä todellisuudessa leikkaamaan vähintään noin 2,5 M€ nollatuloksen saavuttamiseksi, mikä ei käytännössä tule olemaan mahdollista. Mikäli 2,5 M€ vaje katettaisiin kunnallisveroa korottamalla, tulisi vuonna 2030 kunnallisverotuoton kasvaa 14,9 M€, joka tarkoittaisi kunnallisveroprosentin korottamista yli 1,5 %.

Nykyisen lainsäädännön mukaan kunta joutuu kriisikuntamenettelyyn mm. silloin kun kunta tekee kolmena vuonna peräkkäin negatiivisen tuloksen poistojen jälkeen. Tilannetta voidaan käytännössä korjata lähinnä korottamalla veroja tai myymällä kunnan omaisuutta. Myynnistä toki syntyy uutta ylijäämää, mutta tämäkään tie ei viene littiä juurikaan pidemmälle kuin litin kirkkopitäjän 500 vuotisjuhlaan vuonna 2039.

Kuntalain nojalla kunnanvaltuustolla on keskeinen ja ylin päätösvalta kunnan isoissa investoinneissa ja siten myös vastuu niiden vaikutuksista kuntatalouteen. Vaikka uudessa hallintosäännössä määritelläänkin raja, milloin investointi vaatii erillisen valtuuston päätöksen talousarvion hyväksymisen lisäksi, tulee investointien hankesuunnittelun yhteydessä tehdä selvitys niiden vaikutuksista kunnan talouteen pitkällä aikavälillä. Lisäksi tarkastuslautakunta haluaa korostaa kunnanhallituksen roolia tuottaa kunnanvaltuustolle riittävät pohjatiedot taloudellisen päätöksenteon tueksi ja kunnanvaltuutettujen roolia tehdä taloudellisesti kestäviä päätöksiä.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että kunnanvaltuusto edellyttää kunnanhallitusta valmistelemaan kunnan talouden painelaskelman ja käyttötalousanalyysin, missä tarkastellaan suunniteltujen investointien vaikutuksia kunnan talouteen seuraavan 10 vuoden aikana. Selvityksen perusteella kunnanvaltuusto voi investointipäätöksiä tehdessään arvioida niin kunnan investointikykyä ilman että kunnan itsenäisyys vaarantuu kuin esimerkiksi tarvittavien veronkorotusten tasoa.

Yhteiskouluhankkeessa kunnanvaltuuston tulisi edellyttää kunnanhallitusta valmistelemaan selvitys siitä, mitä yläkoulun ja/tai lukion peruskorjaus ja täydennysrakentaminen tulisivat maksamaan ennen kuin Ravilinnan etumaaston kaavamuutos tuodaan valtuustoon päätettäväksi. Syynä tähän on arvioitujen kustannusten merkittävä kasvaminen Ravilinnan etumaastossa verrattuna maaliskuussa 2025 tehtyyn periaatepäätökseen ja sijaintiin liittyvät merkittävät ympäristö- ja turvallisuusriskit. Koska kummallakin vaihtoehtoisella tontilla on jo voimassa oleva koulun kaava, viivästys hankkeen aloittamiselle on vähäinen.

Potentiaalinen 10 M€ säästö yhteiskouluhankkeessa tarkoittaisi 250 000 euroa vuodessa enemmän rahaa kunnan toimintaan ja kehittämiseen seuraavan 40 vuoden ajan.

litissä 12.11.2025

litin kunnan tarkastuslautakunta

Maija Virta (pj), Jaana Kari (vpj), Veijo Häyhänen, Sampo Pilli-Sihvola ja Satu Ruuskanen